

Het broedseizoen 1988 van de Purperreiger in Nederland

H. van der Kooij

De sombere verwachting voor 1988, welke verwoord is in het vorige verslag (Het Vogeljaar 36(3): 112 - 117), is helaas bewaarheid geworden. Het geschatte aantal broedparen van de Purperreiger ligt voor 1988 lager dan voor 1987. Na de periode 1984 tot en met 1987, waarin deze reigersoort in Nederland nauwelijks tot helemaal niet achteruitging, bleek het aantal broedparen in 1988 opnieuw gedaald te zijn. Grafiek 1 illustreert de trieste achteruitgang van deze steeds zeldzamer wordende soort.

Overzicht van de kolonies, gerangschikt naar provincie.

Friesland

De Oude Venen (Alde Feanen) herbergden, evenals in 1987, zeven nesten (U.G.Hosper, It Fryske Gea).

Verder hebben er Purperreigers gebroed in De Deelen, de laatste jaren naar schatting steeds drie à vier paren, en in de Rottige Meenthe, de laatste jaren steeds één paar (S.Braaksmā).

Overijssel

De Purperreiger broedde ook in 1988 in De Weerribben en in De Wieden erg verspreid op en in zeer drassige vegetaties, vaak zo dicht mogelijk bij het water (Het Vogeljaar 36(3) : 113-114). Het aantal broedparen was in De Weerribben bedroevend klein: Woets kon maar tot acht zekere broedgevallen komen, hij schat het aantal nesten op negen à twaalf.

Aantalsgegevens van De Wieden ontbreken. De derde kolonie in Noordwest-Overijssel, die in de oeverzone van het Zwarte Meer, is ten opzichte van 1987 ongeveer gelijkgebleven. Genoemde oeverzone kende ook in 1988 twee vestigingen, een grote en een kleine, die respectievelijk Zwarte Meer-Oost en Zwarte Meer-West te noemen zijn. De telling van 7 juli door J.Bredenbeek & G.Smallenbroek leverde voor Oost 21

en voor West zes nesten op. In de tabel zijn ze samengevoegd onder de naam Zwarte Meer.

Noord-Holland

De kolonie in het Naardermeer is, zoals gebruikelijk, vanuit de lucht geteld.

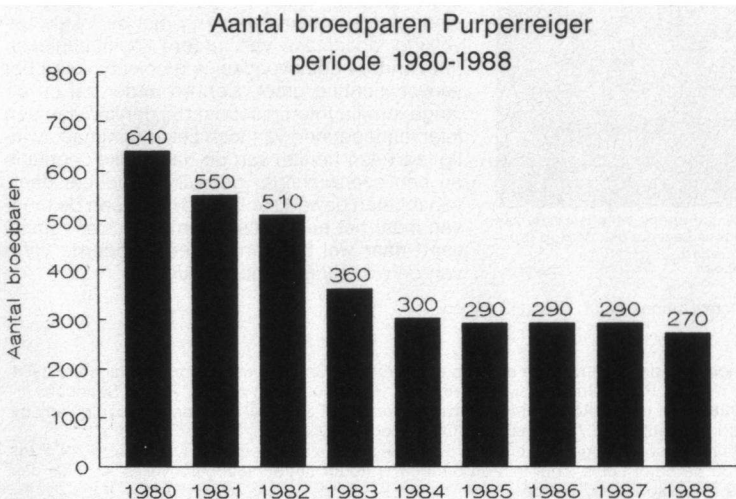
Tijdens de vlucht van 3 juni werden er minstens 22 nesten geteld in de kolonie en nog eens zeven daarbuiten.

Tijdens de vlucht van 11 juli werden in de kolonie negentien nesten geteld en tien daarbuiten.

Beide vluchten leverden dus 29 nesten op. Gezien het verschil in nestlokaties is het mogelijk dat enkele paren verhuisd zijn. Dit zou niet verwonderlijk zijn daar er Vossen in de kolonie aanwezig waren (waardoor de Lepelaars verdreven werden) (W.J.R. de Wijs). De Wijs stelt het maximale aantal nestplaatsen op 29 à 33 stuks. Over de nesten valt nog op te merken dat ze vrij verspreid en heel dicht bij open water lagen. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld 1983 toen alle 44 nesten dicht bij elkaar en vaak meer dan honderd meter van het open water af lagen.

Het is heel goed mogelijk dat de Purperreiger in 1988 als reactie op de aanwezigheid van de Vos verspreid over kleine vestigingen, of zelfs solitair, zo dicht mogelijk bij het open water is gaan broeden.

Dit 'broedbeeld' stemt overeen met dat van De Weerribben en De Wieden, gebieden waar de Vos al jaren voorkomt.

Grafiek 1. Aantal broedparen van de Purperreiger in Nederland in de periode 1980-1988.

	1986	1987	1988
Friesland			
Oude Venen	5/7	4/6	7
De Deelen	3/4	3/4	3
Rottige Meenthe	1	1	1
Overijssel			
De Weerribben	23/36	12/15	9/12
De Wieden	20/25	+	+
Zwarte Meer	4	28	27
Oldematen	3	0/1	?
Noord-Holland			
Naardermeer	52	40	29/33
Utrecht			
Loenderveensche Plassen	+	+	13/15
Tienhovensche Plassen	3	3	1
Botshol	0	0	0
Westbroeksche Zodden	3/5	0?	0?
Molenpolder	5	3/5	3/5
Loosdrecht	0	2/3	0
Zuid-Holland			
Nieuwkoop	103	109	97
Ameide	14/23	23	34
Kinderdijk	7	3	6
Leerdam	17	23	20
Flevoland			
Oostvaardersplassen	0/1	0/1	0
totaal	ca.290	ca.290	ca.270

+ = broedvogel in onbekend aantal; 0 = 0 broedparen

Tabel 1. Overzicht van het aantal broedparen in Nederland in de jaren 1986, 1987 en 1988.

Utrecht

De kolonie in de Loenderveensche Plassen is in 1988 nauwkeurig geteld. Hiermee is aan de onduidelijkheid over broeden bij de Waterleidingplas een einde gekomen.

De nesten zijn vanuit de lucht geteld, tegelijk met die van het Naardermeer. Zowel op de eerste vlucht (3 juni) als op de laatste vlucht (11 juli) werden dertien nesten gezien. Het totale aantal nestplaatsen was minimaal vijftien; vanwege eventuele verplaatsingen vermeldt De Wijs dertien à vijftien broedparen voor dit gebied.

De opzichter van de Waterleidingplas, J. van Bergeijk, en schrijver dezes hebben op 18 oktober de kolonie bezocht. In het overjarige, drassige rietland werden negen nesten gevonden, die allemaal vrij dicht bij het open water lagen. Deze 'grond'telling sluit vrij goed aan op de gegevens van De Wijs daar in oktober niet de hele vestiging uitgekamd is.

Hiermee is nog niet alles over deze kolonie gezegd. Van Bergeijk deelde in september mee dat

er op 150 à 200 meter van de kolonie een vosselburcht was geweest met zeker drie jongen. Bij de burcht had hij twee verbleekte reigersnavels gevonden.

Op 11 juli bleek een geïsoleerd nest verdwenen en twee nieuwe nesten erbij gekomen te zijn (De Wijs). Zeker vier nesten waren die dag nog bezet met reigers (waarschijnlijk jonge), terwijl op 20 juli nog zeker één nest jongen had. Concluderend moet enerzijds opgemerkt worden dat ondanks de directe nabijheid van de Vos diverse nesten een lange periode of helemaal van vossenbezoek gevrijwaard zijn gebleven. Anderzijds vormt de Vos voor dit soort kolonies een bedreiging daar de Vos ook reigers predeert. Te vrezen valt dat de Nederlandse Purperreigers het met de komst van de Vos in allerlei broedgebieden nog moeilijker zullen krijgen.

In de Tienhovensche Plassen werd dit jaar slechts één broedgeval vastgesteld (B. Bos & J. van der Hoven).

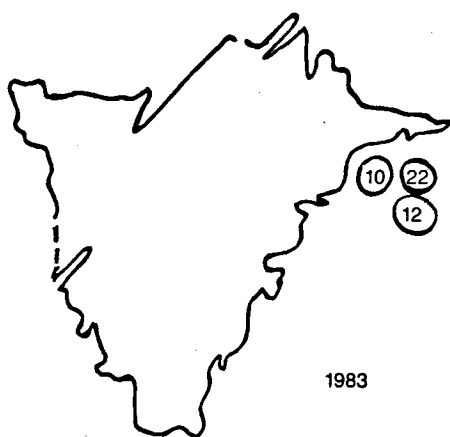

Broedgebied van de Purperreiger in de Tienhovensche Plassen.
Foto: Bert Bos.

Van de Westbroeksche Zodden zijn geen nesten bekend. Daar het een zeer ontoegankelijk gebied is, is een wintertelling nodig om precies te kunnen zeggen hoe het met de Purperreiger hier gaat. Er is echter in de zeer zachte winter 1988/1989 zelfs geen sprake geweest van ijs-telling.

In Loosdrecht heeft de Purperreiger waarschijnlijk ook niet gebroed. In ieder geval waren er geen nesten in of bij de oude kolonie.

In de Molenpolder zag C. Schep (Staatsbosbeheer) drie nesten aan de rand van een verlandingszone in drassig rietland. Hoewel Schep niet

1983

Lokaties van de nesten van de Purperreiger in het Naardermeer in 1983.

in het rietland is geweest schat hij het aantal paren op maximaal vijf.

Zuid-Holland

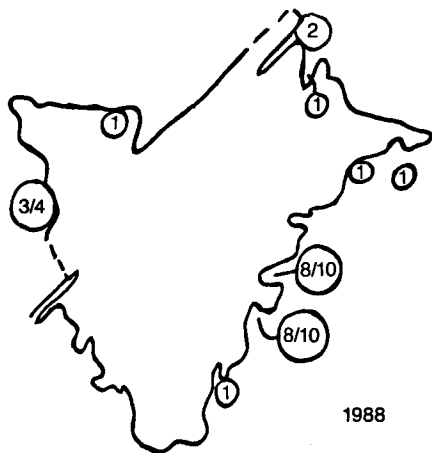
Voor het eerst sinds 1965 heeft de Purperreiger in het **Nieuwkoopse plassen** gebied weer alleen in **De Pot** gebroed. Bedroeg het aantal nesten in De Pot en bij de Koeiensloot in 1987 nog respectievelijk 97 en 12 nesten. In 1988 was dit 97 en 0 stuks. De Purperreiger is hiermee met 11% achteruitgegaan, een afname echter die geheel voor rekening komt van de kolonie bij de Koeiensloot. De reigertelling in De Pot vond plaats op 10 juni en werd uitgevoerd door M. en J. Wansinck, N. Smit en H. van der Kooij, tevens door W. Wansinck en W. van der Zwet.

De enige Nederlandse kolonie die in 1988 zeer waarschijnlijk toegenomen is, ja zelfs sterk toegenomen is, is de kolonie in de **Zouweboezem** bij **Ameide**! De inventariseerders (R.F. den Breejen, H. Manschot, P. van de Bogert, A. Horden, F. Mayenburg, H. van der Kooij) troffen in totaal 34 nesten aan in het overjarige waterriet, tegen vorig jaar 17 nesten. Helaas zijn ook in 1988 de grienden niet bezocht, zodat niet bekend is of er nog wat Purperreigers in griendhout tot broeden zijn gekomen.

	1984	1985	1986	1987	1988
Nieuwkoop	103	102	103	109	97
Ameide (rietland)	42	36	14	17	34
Ameide (griendhout)	?	?	(9)	(6)	?

() : schatting; ? : niets over te zeggen.

De stijging van het aantal nesten is opmerkelijk, doch behoeft de volgende toevoeging. Het aantalsverloop van Ameide en Nieuwkoop laat zien dat de kolonie bij Ameide in 1988 eigenlijk een gewone bezetting had! In 1986 en 1987 was het aantal rietnesten gering, en dienvolgens

1988

Lokaties van de nesten van de Purperreiger in het Naardermeer in 1988 (bron: De Wijs).

is de bezetting van de kolonie te laag, daar er in het winterhalfjaar te veel riet was gemaaid. De toename van het aantal nesten in het waterrietland bewijst het belang van overjarig drassig rietland als nestplaats voor deze soort.

Niet ver van de kolonie af lag een nest van de Bruine Kiekendief (4 pulli + 2 eieren). De Purperreigers reageerden niet op de aanwezigheid van deze fraaie stootvogel bij en boven de kolonie.

De reigerinventarisatie bij Leerdam op 9 juni leverde twintig nesten op (J.M. van Heiningen & P.M. Suurmond).

De Purperreiger broedde volgens Van Heiningen dit jaar gemiddeld nog hoger dan in 1987 (Het Vogeljaar 36 : 116-117)! Geen nest lag onder de 2,5 meter; de nesten lagen veelal in Zwarte Els en Meidoorn. Helaas zijn er geen nestboomgegevens genoteerd.

Het hoger nestelen van de Purperreiger is een zeer opmerkelijke ontwikkeling en heeft, daar het zich in 1988 weer heeft voorgedaan, zijn incidenteel karakter verloren.

De enige verandering die in de kolonie heeft plaatsgevonden is de komst van de Vos enkele jaren geleden. In 1988 is de aanwezigheid van de Vos bij de kolonie met zekerheid vastgesteld. De Vos had een wissel in de aangrenzende blauwe reigerkolonie (mondellinge mededeling J.M. van Heiningen). Het is heel goed mogelijk dat aanwezigheid van genoemde 'grond'predator de Purperreiger hier hoger doet nestelen. Het aantal nesten bij Kinderdijk bedroeg volgens de opzichter G. Hoek zes.

Flevoland

Er zijn geen broedgevallen vastgesteld in de **Oostvaardersplassen**, **Lepelaarplassen**, het **Harderbroek** en **rietproefveld NZ17** (M. Zijlstra, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders).

Samenvatting

Het aantal broedparen van de Purperreiger is

Zicht op het overjarige (lichte) waterriet dat voor de Purperreigers in de Zouweboezem onmisbaar is. Zomer 1988.

Foto: H. van der Kooij.

voor 1988 geschat op ongeveer 270, een dieptepunt. De Nederlandse populatie is zeker dertig jaren niet zo klein geweest. De teruggang heeft zich echter niet overal voorgedaan.

In Friesland is het aantal broedparen ten opzichte van 1987 ongeveer gelijk gebleven.

In Noordwest-Overijssel gaat het de Purperreiger in De Weerribben en waarschijnlijk ook in De Wieden slecht. Het aantal nesten in de oeverland van het Zwarte Meer was ongeveer gelijk

aan dat van 1987. Wie had ooit kunnen denken dat in het Zwarte Meer ongeveer evenveel Purperreigers zouden broeden als in De Weerribben en De Wieden samen?

In het Vechtplassengebied is de belangrijkste kolonie die van de Loenderveense Plassen. Op grond van vliegtuigtellingen is het aantal paren op ongeveer dertien geschat. Helaas wordt deze kolonie bedreigd door de Vos.

Het Naardermeer herbergde in de periode 1986 tot en met 1988 achtereenvolgens 18%, 14% en 11% van de Nederlandse purperreigerpopulatie. De soort gaat hier sterker achteruit dan landelijk gezien te verwachten was. Het valt te vrezen dat de Vos hiervan de oorzaak is.

In Zuid-Holland bleef het aantal nesten ongeveer gelijk: 158 nesten in 1987 en 157 nesten in 1988. Hiermee kwam in 1988 55 à 60% van de Nederlandse broedpopulatie in deze provincie voor.

In het Nieuwkoopse plassen gebied kwamen voor het eerst sinds 1965 alle Purperreigers weer tot broeden in De Pot.

In de Zouweboezem bij Ameide was het aantal nesten opmerkelijk hoger dan in 1987. Het beheer kan nu overduidelijk weten dat overjarig waterriet in dit gebied voor de Purperreiger onmisbaar is.

Bij Leerdam lagen de nesten nog hoger dan vorig jaar. Waarschijnlijk is de Purperreiger hier hoger gaan nestelen vanwege de aanwezigheid van Vossen op de grond.

Tot slot

Alle opzichters, veldwerkers, inventariseerders en instanties, die hebben meegewerkt aan het bezoeken van kolonies, aan het inventariseren en verzamelen van purperreigergegevens worden hartelijk bedankt. Het komende broedseizoen vraagt de aanwezigheid van de Vos, die nu in de meeste moerasgebieden voorkomt, bijzondere aandacht.

Correcties en aanvullingen op dit artikel zijn van harte welkom.

Struweelnest van de Purperreiger op ongeveer 2½ meter hoogte in 'De Pot', zomer 1988.

Foto: H. van der Kooij.

■ Ir. H. van der Kooij, Nassaulaan 9, 4041 CE Kesteren.